

Täysistunto

Keskiviikko 27.9.2023 klo 13.59—18.14

9. Lakialoite laiksi rikoslain 47 luvun muuttamisesta

Lakialoite LA 4/2023 vp Kim Berg sd ym.

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Keskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. Jos puhujalistaa ei tässä ajassa ehditä käydä loppuun, asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan muiden asiakoh-
tien jälkeen. — Edustaja Berg tulee esittelemään. Olkaapa hyvä.

Keskustelu

16.49 **Kim Berg sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen jättänyt 33 kansan-
edustajan allekirjoittaman lakialoitteen alipalkkauksen kriminalisoimiseksi. Jätin saman
aloitteen myös juuri ennen viime hallituskauden loppua, mutta tärkeän asian esillä pitämi-
seksi päätin jättää tämän lakialoitteen nyt uudestaan.

Hallitusohjelma sisältää sinällään hyviä kirjauksia työperäiseen hyväksikäyttöön puut-
umisesta, mutta muun muassa alipalkkauksen kriminalisointi sieltä puuttuu kokonaan.
Myös edustajakollega Suhosen aloite järjestökanneoikeudesta olisi hyvä viedä eteenpäin,
ja yhdessä alipalkkauksen kriminalisoinnin kanssa ne muodostaisivat vahvan selkänojan
työperäiseen hyväksikäyttöön puuttumiselle.

Arvoisa puhemies! Alipalkkauksen eli liian pienen palkan maksamisen kriminalisointi
on tärkeä toimi suojaamaan erityisesti työelämässä haavoittuvassa asemassa olevia työntekijöitä.
Tällöin kyse voi olla paitsi ulkomaalaisista työntekijöistä myös esimerkiksi nuoris-
ta tai vammaisista työntekijöistä. Epärehelliset toimijat voivat käyttää hyväkseen työnteki-
jöiden tietämättömyyttä oikeuksistaan tai epävarmuutta asioiden esille nostamisesta. Täl-
lainen menettely, jossa toisia erehdyttämällä haetaan omaa etua, ei sovi suomalaiseen työ-
elämään ja voi rapauttaa sen kohteeksi joutuvien luottamusta työmarkkinoihin ja yhteis-
kuntaan yleisesti.

Alipalkkauksen kriminalisointi ei kuitenkaan kohdistu ainoastaan työntekijään, vaan se
tarjoaa turvaa myös rehellisesti toimiville yrittäjille. Alipalkkauksella haetaan kilpailuetua
ja alipalkkaus vääristää markkinoita. Yhteisiä, sovittuja pelisääntöjä noudattavien toimi-
joiden etu on, että epärehellisesti toimivat tahot saadaan kuriin. Tämä voi lisäksi nostaa
kynnystä yrittää epärehellisiä keinoja, kun todennäköisyys kiinnijäämiseen kasvaa ja riski
sanktioiden saamiseen on todellinen.

Arvoisa puhemies! SAK:n eduskuntavaalitutkimuksessa kysyttiin alipalkkauksen kri-
minalisoimisesta. Tulos oli häkellyttävä, sillä vastaajista peräti 87 prosenttia kannatti ali-
palkkauksen tekemistä rangaistavaksi. Myös Palvelualojen ammattiliitto PAMin aikaisem-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 33/2023 vp

min tekemässä selvityksessä alipalkkauksen kriminalisointi sai suurta kannatusta. Silloin vastaajista 82 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että tilanteet, joissa maksetaan työntekijälle työehtosopimuksen alittavaa palkkaa, tulisi kriminalisoida ja maksaja tuomita rikoksesta. Selvityksessä oli kartoitettu erikseen myös eri ikäryhmien näkemystä alipalkkauksen kriminalisoimisesta. Johtajista jopa 81 prosenttia ja yrittäjistäkin yli puolet, 64 prosenttia, kannatti kriminalisointia. Kyselyiden perusteella tulos on siis kohuallisen yksiselitteinen ja vain harva vastustaa alipalkkauksen kriminalisointia.

Arvoisa puhemies! Ongelmat eivät poistu, jos niitä ei yritetäkään poistaa ja niille ei yritetäkään tehdä mitään. Suomessa on noussut enenevässä määrin esille tapauksia, joissa työntekijöitä on hyväksikäytetty. Sen takia alipalkkauksen kriminalisointia olisi nyt korkea aika edistää.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Perholehto poissa. — Edustaja Suhonen.

16.53 Timo Suhonen sd: Arvoisa puhemies! Lähetekeskustelussa on nyt varsin hyvä ja tarpeellinen lakialoite, jota tervehdin suurella ilolla. Kiitän edustaja Bergiä hyvin valmistellusta lakialoitteesta. Aloitteen perustelutekstissä on loistavasti tuotu esiin merkittävät yhteiskunnallisia sekä työmarkkinoita vahvistavia vaikutuksia:

”Alipalkkauksesta kilpailuetua hakevat yritykset vääristävät markkinoita ja vaikeuttavat rehellisten yritysten toimintaa. Ne yritykset, jotka eivät noudata sovittuja pelisääntöjä, on saatava kuriin. Useimmiten alipalkkaus kohdistuu lisäksi niihin työntekijöihin, jotka eivät tunne oikeuksiaan tai arastelevat kysyä niiden perään, eli nuoriin ja maahanmuuttajiin. Ammattiliitot saavat päivittäin kyselyjä alipalkkauksesta, ja hoidettavina on jatkuvasti saatoja riitoja.

Alipalkkauksen kriminalisoinnilla on laaja kansan tuki. Selvityksen mukaan 82 prosenttia suomalaisista aikuista on täysin tai jokseenkin samaa mieltä, että tilanteet, joissa maksetaan työntekijälle alan työehtosopimuksen määräykset alittavaa palkkaa, tulisi kriminalisoida ja maksaja tuomita rikoksesta. Työntekijöistä 91 prosenttia ja jopa johtajista 81 prosenttia kannattaa kriminalisointia. Myös selkeä enemmistö yrittäjistä, 64 prosenttia, piti kriminalisointia tarpeellisena. Alipalkkauksen puuttumisen tunnistetaan edistävän myös reilua kilpailua ja olevan elinkeinoelämän etu.”

Arvoisa puhemies! Haluan myös kysyä sekä samalla kannustaa varsinkin hallituspuolue perussuomalaisien edustajia. Mitä te haluatte suomalaisille työmarkkinoille? Haluatteko te tukea sitä, että duunareita on mahdollista työllistää niin sanotusti polkuhinnoilla ja alle työehtosopimusten? Haluatteko te tukea yrityksiä, jotka polkevat työntekijöiden sopimusten ja lain mukaista palkkaa? Toivon siis, että nyt teillä on hyvä mahdollisuus asettaa tämän tärkeän aloitteen taakse, tukea sitä ja päätöksenteolla varmistaa historiallisen lakimuutoksen toteutus, joka on myös sen pohjoismaisen mallin mukainen. Te, arvoisat hallituksen kansanedustajat, voitte vaikuttaa siihen, että jatkossa yhteiskunnassamme palkansaajan oikeudet toteutuvat paremmin ja että vilunkia harrastavat työnantajat joutuvat miettimään tarkkaan, kannattaako.

Lopuksi on vielä todettava se, että hallitusohjelmassanne on kirjaus: ”Suomalaisten työmarkkinoiden mainetta parannetaan puuttumalla aktiivisesti ja ennakoiden työmarkkinoilla esiintyviin väärinkäytöksiin.” Tämä aloite tukee tekstiänne sataprosenttisesti. — Kiitos.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 33/2023 vp

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Seuraavaksi edustaja Partanen.

16.56 Karoliina Partanen kok: Arvoisa rouva puhemies! Yksi lakialoitteen perusteista on se, että käytännön valvonnasta vastaavien työsuojelutarkastajien mukaan työsuojeluviranomaisen toimivaltuuksia on parannettava niin, että alipalkkaustilanteissa voitaisiin antaa velvoittava päätös eli kehoitus työnantajalle. Edelleen aloitteen mukaan kehotuksen lisäksi työnantajalle tulisi voida antaa uhkasakko sen seurauksena, että työnantaja ei noudata määräystä korjata työehtosopimuksessa sovittua alhaisempaa palkkaa.

Luettuani aloitteen perustelut jäin ihmettelemään, onko aloitteen laatijalta ja sen allekirjoittaneilta jäänyt huomaamatta, että kyseinen puute lainsäädännöstä on korjattu kesällä 2023 voimaan tulleella lainsäädäntömuutoksella. Työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojelutoiminnasta annetun lain 3 luvun 13 §:ää muutettiin 1.7.2023 voimaan tulleella lainsäädännöllä siten, että jatkossa työsuojeluviranomainen voi velvoittaa työnantajan viime kädessä sakon uhalla maksamaan lainmukaista palkkaa. Ennen 1.7. voimaan tullutta lakia työsuojeluviranomaisten toimivaltaa oli rajoitettu näissä kysymyksissä ohjauksen tasolle. Tällä jo tehdyllä toimivallan laajennuksella pyritään puuttumaan nimenomaisesti tilanteisiin, joissa maksetaan työehtosopimusta alhaisempaa palkkaa. Aiemmin tilanteiden tehokas valvonta on ollut sidonnainen epäiltyyn syrjintään. Nyt tehdyn muutoksen johdosta lainvastaisuuksiin pystytään puuttumaan jo huomattavasti tehokkaammin. Muutos syö pohjaa ja perusteluita nyt tehdyltä lakialoitteelta huomattavasti.

Arvoisa rouva puhemies! Aloitteen perusteluissa viitataan myös oikeusministeriön yhdessä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa tilaamaan selvitykseen ”Vakavaan alipalkkaukseen perustuva työntekijöiden hyväksikäyttö ja siihen reagointi: Rikosoikeudellinen selvitys”. Lainsäädännön kehittämisen yhteydessä arvioitiin, onko tarpeen kriminalisoida alipalkkaustilanteet myös muissa kuin syrjintä- ja hyväksikäyttötilanteissa. Selvitystyössä havaittiin, että alipalkkaustilanteisiin voivat jo nykyisellään tulla sovellettaviksi rikoslain 36 luvun petos- ja kiskontarikokset. Näillä arvioitiin olevan riittävä suojaava vaikutus, kun tällaiset teot vain saadaan tehokkaasti tuotua esitutkintaviranomaisen tutkittaviksi ja sitä kautta rikosprosessiin. Tätä tarkoitusta varten työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuutta laajennettiin koskemaan myös näitä rikosnimikkeitä. Näissä asioissa työsuojeluviranomaisella on 1.7.2023 voimaan tulleen lain mukaan ilmoitusvelvollisuus ja puolueeton asiantuntijarooli rikosprosesseissa, kuten aloitteessa todetaankin.

Tutkimushavaintojen lisäksi selvityksessä esitetään suosituksia toimenpiteiksi. Kiskonnan ja petoksen rikostunnusmerkistöjä on selvityksen mukaan perusteltua soveltaa nykyistä enemmän vakavissa alipalkkaustilanteissa. Poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten asiantuntemusta pitäisi vahvistaa koulutuksen avulla. Myös tulee lisätä ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden tietoisuutta oikeuksistaan, kohdentaa työperäisen hyväksikäytön valvontaan ja tutkintaan riittävät resurssit sekä kehittää työperäistä hyväksikäyttöä kohtaavien ja selvittävien viranomaisten välistä tiedonvaihtoa. Lisäksi selvityksessä ehdotetaan pitkän tähtäimen toimenpiteitä esimerkiksi lainsäädännön kehittämiseksi. Selvitys ei kuitenkaan lähde siitä, että alipalkkaus tulisi kriminalisoida nyt esitetyn aloitteen mukaisesti.

Arvoisa rouva puhemies! Uskon, että aloitteentekijöiltä on jäänyt huomaamatta tämä lainmuutos ja sen vaikutus työntekijöiden oikeuksien parantamiseen ja oikeusturvaan. Annetaan nyt viranomaisille mahdollisuus tehdä työtä juuri tehtyjen lainmuutoksien perus-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 33/2023 vp

teella eikä lisätä turhaa päällekkäistä sääntelyä ja kuluteta oikeuslaitoksen resursseja. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Seuraavaksi edustaja Räsänen, Joona.

17.01 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Pelisääntöjen noudattaminen on kaikkien toimijoiden etu, koska jos niitä pelisääntöjä ei noudata, niin siitähän hyöttyy aina vain se taho, joka vilunkia haluaa pelata, ja sitä kautta totta kai kaikki hekin, jotka sitten näitä pelisääntöjä noudattavat. Tämähän on se keskeinen periaate, mistä tänäänkin olemme keskustelemassa: on rehellisen yrittäjän ja palkansaajan etu, että kaikki toimisivat jämptisti. Kun me tiedämme, että valitettavasti näin kaikki eivät tee, niin silloin tarvitaan myös lainsäädännöllisiä toimenpiteitä, jotta tätä tilannetta voidaan muuttaa ja jotta voidaan huolehtia siitä, että kilpailua ei tehdä esimerkiksi täällä palkkojen puolella siten, että pyrittäisiin maksamaan työehtosopimuksia pienempiä palkkoja sen takia, että saataisiin itselle kilpailuetua. Tästä on lähdetty. Tämähän on nähty monissa niissä julkisuuteenkin tulleissa esimerkeissä, jotka edelleen koskettavat esimerkiksi työperäistä hyväksikäyttöä, josta edelleen erittäin valitettavia tarinoita olemme kuulleet.

Arvoisa puhemies! Niin kuin täällä tänään on jo viitattu, tässä asiassahan edellinen hallitus teki jo toimenpiteitä oikeaan suuntaan. Tätä on tehostettu, ja viranomaisille on tuotu uusia toimintavaltuuksia, ja hyvä niin. Ja nyt, arvoisa puhemies, on paikallaan, että tässä työssä edetään vielä eteenpäin, ja siltä osin voin kyllä lämpimästi kannattaa edustaja Bergin tekemää aloitetta. Tällä päästäisiin vieläkin eteenpäin ja todella pystyttäisiin kitkemään niitä väärinkäytöksiä, joita alipalkkaukseen liittyy.

Arvoisa puhemies! Keskeinen kysymyksen kuuluu, että jos joku sitten tällaista vilunkipeliä harjoittaa, niin tuleeko siitä erikseen rangaista. Yksiselitteisesti mielestämme tulee rangaista, ja senpä takia kannatan edustaja Bergin tekemää lakialoitetta.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Ja seuraavaksi edustaja Peltonen, poissa. — Edustaja Perholehto.

17.03 Pinja Perholehto sd: Arvoisa puhemies! Työllä on valtava merkitys niin ihmisille, yrityksille kuin yhteiskunnalle laajemminkin. Töissä vietetään iso osa elämästä, ja se on monelle perusta, jonka varaan rakennetaan todella paljon. Työn tulisi siksi turvata kohtuullinen elämänlaatu ja taloudellinen turva. Jokaisella Suomessa pitäisi olla oikeus sellaiseen työhön, joka ei uuvuta, joka ei vie terveyttä ja josta saa riittävän elannon elämiseen.

Alipalkkaus ja työehtojen polkeminen ovat ongelma tässä suhteessa, mutta ne eivät silti kuitenkaan riistä ja haavoita vain työntekijöitä, vaan ne myös vääristävät kilpailua ja estävät reilujen markkinoiden rakentumista. Ajattelen siksi, että tässä lakialoitteessa ei oikeastaan edes ole kyse pelkästään poliittisesta ongelmasta, tässä on kyse myös etiikasta ja moraalista, velvollisuudesta pelata reiluilla työelämän pelisäännöillä.

Arvoisa puhemies! Hyväksikäytettyjen työntekijöiden asemaa ja oikeussuojaa on välttämätöntä kehittää, jotta alipalkkaus ja työehtojen polkeminen voidaan katsoa nykyistä useammin rikokseksi. Samoin on tärkeää, että viranomaisten resursseja vahvistetaan, jotta valvonta todella on tehokasta ja työmarkkinarikolliset kantavat väärästä toiminnastaan rangaistuksia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 33/2023 vp

Viranomaisten resurssit, ammattiliittojen kanneoikeus ja tämä nyt käsittelyssä oleva alipalkkauksen kriminalisointia koskeva lakialoite lähettäisivät yhdessä voimakkaan viestin siitä, että työoikeuksien polkeminen on tuomittavaa — että työmarkkinarikollisuutta ei katsota täällä Suomessa pätkääkään.

Arvoisa puhemies! Meidän ei pidä sallia sitä, että Suomi muuttuu matalapalkka-taloudeksi, jonka kasvu perustuu epäreiluihin työehtoihin tai työntekijöiden hyväksikäyttöön. Kannatan siksi lämpimästi edustaja Bergin lakialoitetta ja toivon, että se on alkusoitto myös muutokselle kohti oikeudenmukaisempaa ja reilumpaa työelämää.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Lahdenperä.

17.05 Milla Lahdenperä kok: Viime vuosina on tosiaan tunnustettu, että tätä työperäistä hyväksikäyttöä on aika laajamittaisesti Suomessa ja useimmiten uhri on tosiaan ulkomaalainen työntekijä, joka ei tunne oikeuksiaan. Mutta on myös havaittavissa, että maahanmuuttajataustaiset yritykset alistavat omia maanmiehiään. On alipalkkausta ja palkkojen takaisinperintää ja Suomen tuilla hyötymistä, eli päällekkäin ansaitaan pimeää palkkaa ja sitten myös Suomen valtion tukia.

Kuten edustaja Partanen totesi, niin 1.7. tehty lakimuutos ilmeisesti täyttäisi nyt tämän lakialoitteen käsittelemiä asioita, ja näin ehkä säästyttyisiin siltä taakalta, mikä siellä nyt jo on olemassa Suomen sääntelyn ja tiukkuuden ja puuttuvien resurssien vuoksi. Mutta onneksi hallitus on esimerkiksi poliisille antanut määrärahoja yli 85 miljoonaa, ja toivottavasti näitä nyt sitten suunnataan siellä poliisissa myös näihin ihmiskauppaa tutkiviin ryhmiin. Työtaakka, ihan lähipiiristäkin kun katsoo, on lisääntynyt valtavasti etenkin näitten kiskontajuttujen lisääntymisen vuoksi. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Vielä edustaja Berg, olkaa hyvä.

17.07 Kim Berg sd: Arvoisa puhemies! Tämä oli edustaja Partaselta ihan hyvä nosto. Itse olin työelämä- ja tasa-arvovaliokunnassa viime kaudella käsittelemässä tätä työsuojeluviranomaisten toimivaltuuksien parantamista. Se on hyvä askel oikeaan suuntaan, että työsuojeluviranomaisilla on mahdollisuus jatkossa antaa kirjallinen kehoitus ja velvoittava hallintopäätös sekä mahdollisesti uhkasakko työnantajalle. Se ei kuitenkaan näitä kaikkia mahdollisia tilanteita tule korjaamaan, koska tällä työsuojeluviranomaisella ei kuitenkaan jatkossa ole mahdollisuutta ratkaista työntekijöiden palkkausta koskevia tulkintariitoja. Tietyissä tapauksissa olisi hyvä, että siellä olisi myös mahdollisuus asettaa sanktio tällaisista hyvin räikeistä alipalkkauskysymyksistä. Siinä mielessä tätä työsuojeluviranomaisten hyvin tärkeitä lakimuutosta, mikä viime kaudella tuli, tukemaan olisi hyvä edelleenkin olla tämä alipalkkauksen kriminalisointi, joka vähän laajemmin pystyy varsinkin tällaisiin räikeisiin tilanteisiin puuttumaan.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin lakivaliokuntaan.